

Nr 33.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anordnande av årliga s. k. representativa jordbruksräkningar m. m.; given Stockholms slott den 31 december 1929.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 december 1929.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför departementschefen, statsrådet Johansson:

Sedan statistiska centralbyrån i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 februari 1927 framlagt vissa förslag till jordbruksstatistikens omorganisation, hemställde Kungl. Maj:t i proposition nr 216 till 1927 års riksdag, att för anordnande under år 1927 av en allmän jordbruksräkning måtte få tagas i anspråk erforderligt belopp av de av riksdagen å extra stat för ett vart av åren 1921 och 1922 för anordnande av en sådan räkning anvisade medlen. Propositionen blev av riksdagen bifallen, och i enligt härmed anordnades i samband med 1928 års allmänna fastighetstaxering en jordbruksräkning, vid vilken från varje jordbruksföretag uppgifter införskaf-

fades angående ägoslagens areal, den odlade jordens användning, antalet kreatur m. m.

I propositionen förutsattes, att för erhållande av nu nämnda, för jordbruksstatistiken grundläggande uppgifter dylika räkningar skulle anordnas vart femte år i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna. Då åkerjordens användning och kreatursantalet kunna vara underkastade betydande växlingar från år till år, erfordras emellertid, vid sidan av de med längre tids mellanrum anordnade allmänna räkningarna, vissa ytterligare åtgärder för erhållande av kännedom om de i berörda avseende inträffade förändringarna under de mellan de allmänna räkningarna ligande åren. Med hänsyn härtill hade statistiska centralbyrån i sin förutnämnda skrivelse, i anslutning till tidigare framställning, föreslagit, att varje år genom s. k. representativa räkningar uppgifter från ett begränsat antal brukningsdelar skulle införskaffas angående den odlade jordens användning och antalet kreatur, varjämte i samma skrivelse ifrågasattes vissa mindre ändringar i den årliga skördestatistiken.

I förutnämnda proposition upptogs jämväl sistberörda förslag till behandling. Beträffande frågan om anordnande av årliga representativa räkningar fann föredragande departementschefen det otvivelaktigt av vikt att få de årliga uppgifterna angående åkerjordens användning förbättrade och att kunna följa de inträffade förändringarna i kreaturstammens storlek. Det syntes honom emellertid som om uppgiftsinsamlingen skulle komma att medföra åtskilliga svårigheter särskilt i de vidsträckta socknarna i de nordliga delarna av landet. Med hänsyn bland annat härtill fann han förslaget i denna del alltför ovisst, för att han för det dåvarande skulle kunna taga ståndpunkt till detsamma, utan ansåg han, att det borde bli föremål för ytterligare utredning. Ämbetsverkens förslag om vissa jämkningar i den årliga skördestatistiken fann däremot departementschefen lämpligt och anslöt sig därför på denna punkt till detsamma, ehuru dess genomförande hittills uppskjutits i avvaktan på slutligt ordnande av frågan om de årliga representativa räkningarna.

Sedermera har den officiella skördestatistiken upptagits till behandling vid hushållningssällskapens ombudsmöte år 1927 med anledning av en vid mötet väckt motion. I anslutning härtill hava ombuden i skrivelse den 27 september 1927 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vad mån en skördestatistik kunde vara av värde för jordbruk och handel och, om så visade sig vara fallet, på vad sätt insamlandet av primäruppgifter för denna statistik borde omläggas i syfte att göra detta mindre arbetskrävande och de statistiska resultaten mera tillförlitliga än vad för närvarande vore förhållandet.

Sedan yttranden över nämnda skrivelse införskaffats från samtliga hushållningssällskap samt kommerskollegium och svenska lantmännens riksförbund satts i tillfälle att uttala sig i samma fråga, hava statistiska

centralbyrån och lantbruksstyrelsen den 23 februari 1929 inkommit med infordrat gemensamt utlåtande i ärendet, varvid ämbetsverken framlagt ett fullständigt förslag till skördestatistikens ordnande. Den 25 maj 1929 har statskontoret avgivit remissyttrande i ärendet.

Jag anhåller nu att få upptaga föreliggande fråga till vidare behandling.

För närvarande är den officiella jordbruksstatistiken ordnad på följande sätt.

Gällande bestämmelser.

För jordbruksstatistiken grundläggande uppgifter, huvudsakligen angående ägovidden och dess fördelning på olika ägoslag, åkerjordens användning för olika växtslag samt antalet husdjur, insamlas genom allmänna, vart femte år företagna jordbruksräkningar, vilka äga rum i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna och grunda sig på vid sagda taxeringar avgivna deklARATIONER.

Den årliga statistiken består dels av månatliga rapporter angående årsväxtens ställning och skördeutsikterna, avgivna under var och en av månaderna maj—september av hushållningssällskapens häradsombud, dels av preliminära ävensom definitiva uppgifter om skörden per hektar, avgivna de förra under november månad av hushållningssällskapens häradsombud och de senare av sällskapens sockenombud före utgången av februari månad. Av de månatliga årsväxtrapporterna utarbetar och offentliggör statistiska centralbyrån ett sammandrag, och med ledning av de avgivna uppgifterna om hektarskördens storlek verkställer samma ämbetsverk beräkningar av den totala skördemängden.

För de år, då sådant anses erforderligt, avgivas av hushållningssällskapens sockenombud under juni månad summariska uppgifter för varje socken angående åkerjordens användning under det löpande året. Med ledning härav omräknar statistiska centralbyrån uppgifterna om den för varje särskilt växtslag använda arealen, innan desamma läggas till grund för årets skördeberäkningar.

Angående förändringarna i kreatursstammens storlek insamlas inga uppgifter under åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna.

Vad först beträffar den av hushållningssällskapens ombud i deras förutnämnda framställning upptagna frågan om skördestatistikens behövlighet, hava så gott som alla *hushållningssällskap* i sina yttranden vitsordat, att ett dylikt behov föreläge och vore till nytta för jordbruksnäringen och för handeln med jordbrukets produkter. Härvid har särskilt i ett yttrande framhållits, att prisbildningen å olika jordbruksprodukter väsentligen bestämdes av vad man visste — eller trodde sig veta — angående tillgången och skördeutsikterna för respektive produkter inom och utom landet. Ju säkrare grunderna vore för bedömning av produktionens storlek, desto bättre kunde spekulationen i alla parters intresse fullgöra sin uppgift

Skördestatistikens behövlighet.

att reglera marknaden och förhindra plötsliga, av förhållandet mellan tillgång och efterfrågan ej motiverade svängningar i prisläget.

Kommerskollegium har uttalat att, i betraktande av de möjligheter till ett riktigare bedömande av de ekonomiska konjunkturerna, som uppgifterna angående skördeutsikterna och skörderesultatet lämnade, sagda statistik borde tillmätas ett betydande värde och knappast syntes vara umbärlig. En förutsättning härför vore emellertid givetvis, att de uppgifter, som offentliggjordes, icke vore alltför missvisande. Huruvida uppgifterna i fråga kunde bliva av någon praktisk betydelse för spannmålshandeln såsom vägledande för marknadslägets bedömande under löpande skördeår, syntes kollegium mera tvivelaktigt. I varje fall ansåge ämbetsverket det för sådant ändamål krävas en avsevärt högre grad av tillförlitlighet hos uppgifterna än som nu torde förefinnas.

Svenska lantmännens riksförbund har framhållit, att det vore utom varje tvivel, att tillgång till skördestatistik vore av betydelse för spannmålshandeln, under förutsättning att siffrorna vore fullt tillförlitliga och ej avsåge endast kvantitet utan även kvalitet.

Statistiska centralbyrån och *lantbruksstyrelsen* hava med instämmande i nyss berörda, av ett hushållningssällskap avgivna yttrande därtill ytterligare framhållit, att en dylik statistik vore nödvändig jämväl för statsmakterna såsom vägledning för deras arbete till jordbruksnäringens bästa och för kändedomen om landets livsmedelstillgångar, varvid särskilt erinrades om den betydelse denna kändedom hade med hänsyn till den ekonomiska försvarsberedskapen.

*Lämpligheten
av skörde-
statistikens
nuvarande
anordning.*

Om det således synes råda i det närmaste fullständig enighet i fråga om behovet av en skördestatistik, framträda däremot i de i förevarande ärende avgivna yttrandena starkt divergerande meningar angående den nuvarande svenska skördestatistikens beskaffenhet och förmåga att fylla sin uppgift. I den till hushållningssällskapens ombudsmöte avgivna *motionen* framhölls, att de rapporter, på vilka skördestatistiken byggde, avgäves av personer med mycket olika uppfattning och omdömesförmåga och att de i ytterst talrika fall vore synnerligen missvisande, en uppfattning, som biträdades av *hushållningssällskapens ombud*, vilka i enlighet härmed i sin skrivelse betecknade den nuvarande skördestatistiken såsom otillförlitlig och av mindre värde. Även från *hushållningssällskapens* sida har i åtskilliga yttranden stark kritik riktats mot ifrågavarande statistik. Men å andra sidan har ett flertal andra sällskap såsom sin uppfattning framhållit, att skördestatistiken tillfredsställande fyllde de rimliga anspråk, man kunde ställa på densamma. *Svenska lantmännens riksförbund* har ansett de månatliga årsväxtrapporterna icke vara till nämnvärt gagn, då de helt och hållet byggde på okontrollerade uppgifter och endast avspeglade en subjektiv uppfattning hos enskilda uppgiftslämnare.

Statistiska centralbyrån och *lantbruksstyrelsen* hava i sitt utlåtande framhållit, att av de i ärendet avgivna yttrandena näppeligen några säkra

slutsatser kunde dragas angående den nuvarande skördestatistikens beskaffenhet och att de varandra motsägande resultat, vartill man i detta fall kommit, till stor del torde bero på olika uppfattning av skördestatistikens karaktär och olika anspråk på de genom densamma erhållna skördeuppgifternas grad av exakthet.

Ämbetsverken framhålla, att beträffande de sifferomdömen, som meddelades i de månatliga *årsväxtrapporterna*, man måste hålla i minnet, att de angåve årsväxtens ställning och utsikterna för den kommande skörden vid tidpunkten för rapporternas avgivande, varemot de givetvis ingenting med säkerhet kunde utsäga om det slutliga skördeutfallet, som kunde komma att mer eller mindre avvika från skördeutsikterna på grund av eventuellt senare inträffade omständigheter. Att på detta sätt divergenser stundom kunde uppstå mellan förhandsomdömena och slutresultaten kunde därför, enligt ämbetsverkens mening, icke tagas som bevis för bristande tillförlitlighet hos de förra, lika litet som man torde kunna bestrida betydelsen av att under vegetationsperiodens lopp äga kännedom om årsväxtens ställning, enbart på grund av att denna sedermera kunde komma att undergå förändringar. I betraktande av den begränsade räckvidd de ifrågavarande årsväxtrapporterna på grund av sin natur måste hava, syntes det ämbetsverken, att de på ett i huvudsak tillfredsställande sätt återspeglade huvuddragen av årsväxtens utveckling och de därpå grundade skördeutsikterna vid olika tidpunkter under vegetationsperioden. Anledning syntes därför icke föreligga att frångå den för dessa rapporter avgivande grundläggande metoden med siffermässiga omdömen, lämnade av praktiskt verksamma jordbrukare i skilda delar av landet.

Även de till den officiella statistiken lämnade uppgifterna om *skörden per hektar* hava av åtskilliga *hushållningssällskap* gjorts till föremål för kritik, varvid man anmärkt på att en skördeberäkning, grundad på uppgifter om avkastningen på ytenhet, aldrig kunde bliva exakt, då den byggde på ett osäkert primärmaterial. Härtill hava *statistiska centralbyrån* och *lantbruksstyrelsen* i sitt utlåtande framhållit, att fullt exakta uppgifter om skörden kunde erhållas, endast om från varje brukningsdel kunde erhållas på noggranna vägningar grundade uppgifter om hela skörden. Men detta vore endast en teoretisk möjlighet, och erfarenheten hade visat, att en skördestatistik, som grundades på från varje jordbrukare insamlade uppgifter i absoluta tal om skördens storlek, lämnade osäkrare resultat än en skördeberäkning, verkställd med ledning av uppgifter om hektarskördens storlek. Så länge man icke hade anledning antaga, att det övervägande flertalet uppgiftslämnare behärskades av en tendens att lämna oriktiga uppgifter i en och samma riktning, motverkade genom de stora talens lag de i olika riktningar gående feLEN varandra, och slutresultatet bleve i huvudsak riktigt. Ämbetsverken ville därför bestämt hävda, att skördestatistiken för normala förhållanden fullt kunde tillfredsställa vårt

behov av kunskap om skördens storlek. Det syntes därför icke finnas någon anledning att frångå de sedan år 1913 följda grunddragen i den för skördeberäkningarna tillämpade metoden.

*Föreslagna
förbättringar
i skörde-
statistiken.*

Om också de båda *ämbetsverken* sålunda icke funnit anledning påyrka någon mera genomgripande omläggning av den nuvarande skördestatistiken, hava de likväl icke velat förneka, att densamma vore behäftad med vissa brister, och därför ansett sig böra föreslå en del förändringar.

I fråga om de *månatliga årsväxt- och skörderapporterna* har i förutnämnda, av *hushållningssällskapen* avgivna yttranden påtalats, att beträffande vissa växtslag omdömen om växtlighetens ståndpunkt begärdes redan vid den tidpunkt, då i stora delar av landet uppgiftslämnarna ännu icke kunnat bilda sig något stadgat omdöme därom. Denna uppfattning biträdades av *ämbetsverken*, som härtill för sin del framhållit, att det särskilt under år med försenad utveckling visat sig svårt att för Norrland och stora delar av mellersta Sverige erhålla uppgifter beträffande vårsäd och rotfrukter i den första årsväxtrapporten vid utgången av maj, så att statistiska centralbyrån i sitt av trycket utgivna sammandrag för åtskilliga län icke kunnat framlägga några medeltalssiffror. Att till uppgiftslämnare för statistiken framställa frågor, som de även med god vilja icke kunde tillfredsställande besvara, vore alltid ägnat att hos dessa väcka en irriterad stämning och misstroende till statistikens tillförlitlighet. Då därjämte de i majrapporten erhållna omdömena beträffande nämnda växtslag knappast kunde tillmätas något större värde, föreslå *ämbetsverken*, att vårsäd och rotfrukter måtte helt uteslutas från den första årsväxtrapporten. Däremot förefunnes enligt *ämbetsverkens* mening otvivelaktigt ett behov att vid en så tidig tidpunkt som möjligt under vegetationsperioden erhålla kännedom om höstsädens och vallarnas utseende efter övervinterningen, varför det syntes lämpligt att, trots yrkanden i motsatt riktning i vissa av *hushållningssällskapens* utlåtanden, bibehålla den första årsväxtrapporten men att begränsa densamma till att avse endast höstsäd och hö från odlad jord.

Ämbetsverken framhålla vidare, att vid månadsskiftet juni—juli inom de nordligare delarna av landet alltjämt kvarstode en del av svårigheterna för uppgiftslämnarna att avgiva tillförlitliga omdömen om utsikterna för vårsäd och rotfrukter. Framflyttades tidpunkten för den andra årsväxtrapporten till den 15 juli, borde uppgifterna bliva säkrare icke endast för nämnda växtslag utan även för höstsäden, på samma gång som omdömena beträffande höskörden för stora delar av landet kunde grundas på resultaten från den redan avslutade bärgningen. *Ämbetsverken* föresloge därför, att den andra årsväxtrapporten måtte avgivas först den 15 juli, varvid även den nuvarande rapporten för den 30 juli syntes bliva överflödigt och därför torde kunna indragas. Den tredje rapporten skulle under sådana förhållanden komma att avgivas den 31 augusti. Vid denna

tidpunkt vore höskörden avslutad för hela landet, varför det icke torde möta några svårigheter för uppgiftslämnarna att beträffande hö från odlad jord och naturlig äng lämna uppgifter angående skördemängden per hektar. Dessa uppgifter syntes därför böra ersätta de dittillsvarande sifferomdömena. Även höstsäden vore vid sistnämnda tidpunkt till största delen bärgad och, även om tröskningen ännu endast i mindre utsträckning hunnit verkställas, torde likväl lantmännen hava förskaffat sig så pass säker kännedom om skörderesultatet, att, vid sidan om sifferomdömena, en ungefärlig uppgift om skörden per hektar av höstvetete och höstråg borde kunna lämnas. På grundval av de i nämnda rapport lämnade uppgifterna om skörden per hektar för höstsäd och hö skulle statistiska centralbyrån bliva i stånd att för nämnda växtslag verkställa en första beräkning angående skördens kvantitet. I årsväxtrapporten för den 30 september, som syntes ämbetsverken böra bibehållas, kunde utan olägenhet uppgifterna angående höskörden uteslutas.

Det primärmaterial, varpå den officiella skördestatistiken grundar sig, är, förutom de nyss berörda årsväxt- och skörderapporterna, dels de *preliminära uppgifterna om skörden per hektar*, som i mitten av november skola avgivas av hushållningssällskapens häradsombud, dels *motsvarande definitiva uppgifter*, avgivna före utgången av januari av sällskapens sockenombud. Beträffande ifrågavarande uppgifter hava *ämbetsverken* icke funnit sig föranlåtna att föreslå någon annan ändring, än att tidpunkten för avgivande av de definitiva skördeuppgifterna flyttades till den 15 januari, då tröskningarna torde hava fortskridit så långt, att jordbrukarna ägde tillräckligt säker kännedom om skörden per hektar.

Ämbetsverken hava starkt betonat, att värdet av de till grund för skördestatistiken liggande primäruppgifterna vore i hög grad beroende av kvalifikationerna hos uppgiftslämnarna och organisationen överhuvud taget av uppgiftsinsamlingen. I den till hushållningssällskapens ombudsmöte avgivna *motionen* såväl som från några *hushållningssällskap* hade det förslaget framförts, att de i allmänhet häradsvis lämnade årsväxtrapporterna samt de preliminära skörderapporterna i stället borde avgivas av hushållningssällskapens sekreterare i samråd med jordbrukskonsulenterna, vilka alltså därvid skulle för varje tidpunkt avgiva en rapport för sällskapets hela område. Det övervägande flertalet hushållningssällskap, som yttrat sig i denna fråga, hade likväl tagit bestämt avstånd från en dylik anordning, och de båda *ämbetsverken* hava för sin del helt instämt i de av sistnämnda sällskap framförda betänkligheterna. Enligt ämbetsverkens mening vore det icke möjligt för ifrågavarande tjänstemän att äga personlig kännedom om årsväxtens ställning och skörderesultatet inom de olika delarna av vederbörande sällskaps område, varför det för dem skulle bliva nödvändigt att i en eller annan form införskaffa upplysningar från på skilda håll bosatta jordbrukare. Under sådana förhållanden vore

det avgjort att föredraga, att den nuvarande formen för uppgiftsinsamlandet bibehålles i princip oförändrad och att alltså primäruppgifterna såsom hittills avgåves av lämpliga personer bland jordbrukarna själva enligt ett för hela landet likformigt, av lantbruksstyrelsen och statistiska centralbyrån fastställt formulär.

Det har från åtskilliga *hushållningssällskaps* sida framställts yrkande om att antalet uppgiftslämnare under alla förhållanden måtte inskränkas, under motivering att det icke så mycket vore mängden av inhämtade rapporter utan fastmera arten av desamma, som vore bestämmande för statistikens tillförlitlighet. Denna uppfattning hava *ämbetsverken* icke velat ur principiell synpunkt bestrida. Det vore dock enligt deras mening icke utan vidare säkert, att den ifrågasatta begränsningen i antalet uppgiftslämnare utan vidare skulle medföra en tillförlitligare statistik. Visserligen vore det sant, att det med ett mindre antal uppgiftslämnare vore lättare att erhålla fullt kvalificerade personer, på samma gång som allmänheten bleve mindre besvärad. På grund av ifrågavarande uppgifters karaktär av medeltal komme å andra sidan svårigheten att i ett endatal sammanfatta ett skördeomdöme att växa, ju större område uppgiften skulle avse, varjämte det alltid erfordrades ett icke ringa antal uppgifter, för att eventuella felaktigheter icke skulle allt för mycket förrycka resultatet. Det gällde därför att hålla en medelväg mellan de båda mot varandra stridande önskemålen, varvid givetvis också hänsyn i varje fall borde tagas till de uppgifter statistiken hade att fylla. I den nuvarande skördestatistiken hade man löst det föreliggande problemet på så sätt, att man för årsväxtrapporterna och de preliminära skörderapporterna, där huvudsyftet varit att erhålla en sammanfattande översikt över läget, i regel hade nöjt sig med en rapport för varje härad, under det att de definitiva skörderapporterna, som vore avsedda att giva en fullständigare och mera tillförlitlig bild av det slutliga skördeutfallet, byggde på uppgifter från varje socken. Det syntes *ämbetsverken*, som om anledning icke föreläge att som regel frångå den rådande ordningen i ifrågavarande avseende, ehuru de dock icke ville bestrida, att förhållandena i vissa fall kunde vara sådana, att en modifikation av detta system kunde vara lämpligt. Häradena vore icke alltid lämpliga områden, enär de stundom innefattade trakter med så vitt skilda förutsättningar för jordbruket, att det måste bliva mycket svårt för uppgiftslämnaren att lämna en gemensam rapport för hela häradet. Sedan åtskilliga år hade med hänsyn härtill vissa modifikationer genomförts i områdesindelningen, och det vore enligt *ämbetsverkens* mening icke uteslutet, att ytterligare jämkningar kunde finnas lämpliga. Med hänsyn härtill hava statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen föreslagit, att områdesindelningen icke utan vidare fastläses vid den administrativa indelningen i härad och socknar, utan att statistiska centralbyrån bemyndigas att i samråd med *hushållningssällskapen* vidtaga de jämkningar, som kunde finnas lämpliga.

Det har från ett flertal *hushållningssällskap* framhållits, att de för skördestatistiken avgivna primäruppgifterna borde underkastas granskning av sällskapens sekreterare och jordbrukskonsulenter. I detta önskemål hava *ämbetsverken* livligt instämt och i anslutning härtill föreslagit, att för hushållningssällskapens nämnda tjänstemän uttrycklig skyldighet måtte stadgas att granska ifrågavarande uppgifter.

Huruvida de på ovan angivet sätt avgivna och granskade primäruppgifterna sedermera skulle, såsom av vissa hushållningssällskap föreslagits, av sällskapens sekreterare sammanfattas till en för hela länet gällande rapport eller den vidare bearbetningen skulle förläggas till statistiska centralbyrån, vore enligt ämbetsverkens mening en lämplighetsfråga, men förorda de på närmare angivna skäl det senare alternativet.

I sitt meranämnda utlåtande upptaga statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen jämväl frågan om den till grundval för skördestatistiken liggande *arealstatistiken*, varvid de betona, att beskaffenheten av arealuppgifterna för varje särskilt växtslag vore av den allra största betydelse för skördeberäkningarnas tillförlitlighet.

Arealstatistiken.

Utgångspunkt för arealstatistiken hade alltsedan år 1919 varit den då förrättade arealinventeringen, då uppgifter erhöles från varje brukningsdel angående den odlade jordens användning. De under årens lopp inträffade förändringarna därutinnan hade statistiska centralbyrån, i enlighet med bestämmelserna i reglementet för jordbruksstatistiken den 13 december 1912 (nr 319), sökt följa genom att, då så ansetts nödigt, från hushållningssällskapens sockenombud införskaffa summariska uppgifter angående ökningen eller minskningen i den för varje växtslag använda arealen. Denna metod har emellertid av *statistiska centralbyrån* och *lantbruksstyrelsen* betecknats såsom i hög grad otillfredsställande. Sockenombuden hade icke möjlighet att exakt ange storleken av arealförändringarna från ett år till ett annat, då man icke kunde begära, att ombuden skulle utan någon som helst ersättning från varje jordbrukare införskaffa uppgifter därom. De nödgades därför, om de överhuvud taget vore villiga att lämna någon uppgift, göra en ungefärlig uppskattning eller rättare sagt gissning, och även om resultaten av alla sockenombudens gissningar, då de sammanfattades för hela landet, kunde giva en ungefärlig föreställning om den huvudsakliga riktningen av de inträffade förändringarna, så måste dock en sådan löslig undersökningsmetod bibringa uppgiftslämnarna den uppfattningen, att hela skördestatistiken vilade på en mycket osäker grundval, och stärktes därigenom ytterligare det inrotade misstroendet mot all statistik. Det hade också visat sig förenat med icke obetydliga svårigheter att från sockenombuden erhålla uppgifter av ifrågavarande slag. Genom en jämförelse mellan de viktigare växtslagens areal år 1927 dels enligt de preliminära beräkningarna, sådana de på grundval av sockenombudens arealuppgifter framförts från år till år efter 1919, dels enligt

1927 års jordbruksräkning hava ämbetsverken också påvisat, att statistiska centralbyrån med arealstatistikens dittillsvarande anordning icke kunnat nöjaktigt följa de sedan 1919 inträffade förändringarna i växtodlingen. Till följd därav hade skördeberäkningarna i betänklig grad kommit att avvika från de faktiska förhållandena, och jämförbarheten mellan skördesiffrorna för 1927 och närmast föregående år hade gått förlorad.

På grund av dessa förhållanden syntes det ämbetsverken ofrånkomligt, att den till grund för skördestatistiken liggande arealstatistiken omlades. En förbättring komme den att undergå redan därigenom, att direkta uppgifter om åkerjordens användning skulle komma att erhållas vart femte år genom de i samband med de allmänna fastighetstaxeringarna anordnade jordbruksräkningarna. Frågan vore endast, huru de under mellanliggande år inträffade förändringarna i växtodlingen skulle kunna följas i arealstatistiken. Ämbetsverken anse den lämpligaste utvägen vara att genom s. k. representativa undersökningar införskaffa upplysningar angående åkerjordens användning och hava i huvudsaklig överensstämmelse med tidigare gjorda framställningar framlagt en plan för dylika undersökningar.

Enligt nämnda plan skulle ifrågavarande undersökningar anordnas på följande sätt.

De uppgifter, som vid undersökningarna borde insamlas, vore dels angående åkerjordens användning och dels angående kreatursantalet, vilka sistnämnda uppgifter vore erforderliga, för att man skulle bliva i stånd att för åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna följa huvuddragen av förändringarna i kreatursstammens storlek.

Till förenkling av uppgiftsinsamlingen borde, anse ämbetsverken, undersökningen icke utsträckas till de minsta brukningsdelarna, vilka visserligen uppginge till ett stort antal, men vilkas produktion endast utgjorde en ringa del av landets totalproduktion. Med hänsyn härtill borde utan större olägenhet kunna uteslutas alla brukningsdelar med högst 2 hektar åker. Deras antal utgjorde omkring 120,000. De därefter återstående 310,000 brukningsdelarna omfattade icke mindre än 96 procent av landets hela åkerareal. Vidare syntes städerna kunna ställas helt utanför, varjämte det kunde ifrågasättas, huruvida icke även vissa landsdelar kunde uteslutas. Ämbetsverken tänkte därvid i främsta rummet på Norrland och vissa delar av inre Svealand, där jordbrukets produktion endast till en ringa del vore inriktad på försäljning och förändringarna från år till år därför vore små. Endast under år med särskilt ogynnsamma väderleksförhållanden, då i dessa landsdelar stora omkastningar kunde inträffa i de skördade arealerna och i kreatursstammens storlek, förelåge större behov att genom särskild undersökning vinna kännedom om förändringarnas storlek.

Genom de av ämbetsverken föreslagna begränsningarna skulle antalet

av de brukningsdelar, vilkas produktion skulle göras till föremål för de representativa undersökningarna, under normala år komma att uppgå till omkring 250,000. För erhållande av ett tillräckligt stort representativt urval hava ämbetsverken ansett erforderligt, att uppgifter införskaffas från omkring 10 procent av dessa, varigenom uppgifter skulle komma att erhållas från i runt tal 25,000 brukningsdelar. Beträffande organisationen av uppgiftsinsamlingen torde enligt ämbetsverken viss frihet böra inrymmas åt hushållningssällskapen att låta införskaffa uppgifterna antingen genom sina sockenavdelningar eller genom vandringsrättare eller andra underlydande organ.

Att för avgivandet av ifrågavarande uppgifter stadga laglig uppgiftsplikt med åtföljande straffbestämmelser ansågo ämbetsverken böra så vitt möjligt undvikas och, då man kunde hoppas, att det skulle visa sig möjligt erhålla erforderliga uppgifter på frivillighetens väg, syntes uppgiftsplikt böra införas, först om så visade sig oundgängligen nödvändigt.

Någon ersättning till uppgiftsinsamlarna hava ämbetsverken ansett icke behöva ifrågakomma, då arbetet skulle bliva jämförelsevis obetydligt och ersättningen i de allra flesta kommuner skulle komma att uppgå till mycket ringa belopp.

Beträffande tidpunkten för de representativa räkningarnas utförande hava ämbetsverken föreslagit den 15 juli med hänsyn till behovet för statistiska centralbyrån att använda arealuppgifterna för det löpande årets skördeberäkningar.

Bearbetningen av det vid de representativa räkningarna insamlade materialet har beräknats draga en kostnad av omkring 5,500 kronor för år.

Ämbetsverken hava slutligen upprättat och till sitt utlåtande bifogat ett förslag till reglemente för insamlande av årliga uppgifter till jordbruksstatistiken, avsett att i tillämpliga delar träda i stället för det hittills gällande reglementet av den 14 december 1912.

Statskontoret har i sitt utlåtande över förslaget, vilket innebar de nya bestämmelsernas tillämpning redan från och med den 15 maj 1929, yttrat sig allenast rörande det anslag, varifrån ifrågakommande kostnader borde utgå; och har statskontoret i sådant avseende hänvisat till den behållning, som förefunnos å de av riksdagen för åren 1921 och 1922 för anordnande av en allmän jordbruksräkning beviljade extra reservationsanslagen.

För bedömande av en mångfald förhållanden inom jordbruksnäringen samt landets ekonomiska liv i övrigt torde betydelsen såväl för det allmänna som den enskilde av en skördestatistik vara erkänd och av erfarenheten bekräftad. För att denna statistik skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, är det givetvis i hög grad angeläget, att

*Departements-
chefen.*

de uppgifter, som av densamma meddelas, äro så tillförlitliga som möjligt. Det torde emellertid icke kunna förnekas, att den svenska skördestatistiken för närvarande icke kan anses helt fylla de anspråk, som i sådant avseende måste ställas.

Den allvarligaste bristen i den nuvarande statistiken torde vara osäkerheten i de arealuppgifter, på vilka skördeberäkningarna grunda sig. Statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen hava i sitt i det föregående återgivna utlåtande påvisat det otillfredsställande i den nuvarande arealstatistiken och för sin del uttryckligt påyrkat en omläggning av densamma, varvid de föreslagit årliga räkningar av mindre omfattning. Uppgifter angående åkerjordens användning skulle enligt ämbetsverkens förslag införskaffas från omkring en tiondel av alla brukningsdelar med undantag för dels brukningsdelar med högst 2 hektar åker samt städernas områden och dels, under normala år, hela Norrland och inre Svealand. Härigenom skulle uppgifter komma att årligen insamlas från omkring 25,000 brukningsdelar. Uppgifterna skulle på frivillighetens väg införskaffas genom hushållningssällskapens sockenombud eller andra dem underlydande organ, till vilka någon ersättning ej vore avsedd att utgå. Genom på dylikt sätt anordnade räkningar anse ämbetsverken det möjligt att med utgångspunkt från de vart femte år anordnade allmänna jordbruksräkningarna nöjaktigt följa förändringarna i växtodlingen och erhålla en någorlunda säker grundval för skördeberäkningarna.

Genom de av ämbetsverken ifrågasatta förenklingarna i de årliga räkningarnas omfattning synas mig de tidigare framförda betänkligheterna mot deras genomförbarhet i det väsentliga vara undanröjda. Särskilt kommer uteslutandet av de stora och glest bebyggda socknarna i norra Sverige att innebära en stor lättnad. I de delar av landet, där räkningarna äro avsedda att utföras, kommer det endast mera sällan i fråga, att antalet av räkningarna berörda brukningsdelar inom en socken skulle uppgå till mera än 50, och i det stora flertalet socknar kommer detta antal att understiga 15. Under sådana förhållanden synes någon ersättning till de lokala organen för uppgiftsinsamlandet knappast behöva ifrågasättas, likasom man torde kunna dela den av ämbetsverken uttalade förhoppningen, att uppgifter från ett så begränsat antal uppgiftslämnare skola kunna erhållas utan stadgad uppgiftsplikt.

Bearbetningen av det vid de årliga räkningarna insamlade materialet skulle enligt ämbetsverkens förslag verkställas av statistiska centralbyrån i anslutning till dess allmänna verksamhet. De ökade kostnader, som härigenom skulle uppkomma för centralbyrån, hava beräknats till omkring 5,500 kronor för år. Sagda beräkning synes mig kunna godkännas, och torde en förhöjning med motsvarande belopp böra ske av det å sjunde huvudtiteln upptagna anslaget till avlöning åt icke-ordinarie befattningshavare i statistiska centralbyrån. Framställning härom kommer att av chefen för

finansdepartementet göras i samband med framställning i statsverkspropositionen, sjunde huvudtiteln, om anslag för budgetåret 1930/1931 till statistiska centralbyrån. I detta samband vill jag erinra att, på grund av föreskrifterna i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser rörande äldre reservationsanslag, efter utgången av innevarande budgetår ovan omförmälda behållning å anslaget för anordnande av en allmän jordbruksräkning ingår i kassafonden och sålunda icke längre står till förfogande.

I samband med nämnda representativa räkningar synes en annan viktig gren av jordbrukets produktion böra göras till föremål för en förbättrad statistik. Ej minst under nuvarande, för jordbruket bekymmersamma tider har det visat sig vara en olägenhet, att någon årlig statistik icke finnes över kreatursantalet. De sista uppgifterna härom äro från 1927, och angående de sedan denna tidpunkt inträffade förändringarna, vilka särskilt i fråga om svinstammen torde hava varit betydande, lämnar den officiella statistiken ingen som helst upplysning. Det är angeläget, att denna lucka i statistiken fylls. Statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen hava med hänsyn härtill i sitt utlåtande föreslagit, att vid de ifrågasatta årliga räkningarna, vid sidan av uppgifterna om åkerjordens användning, uppgifter skulle införskaffas även angående kreatursantalet, varigenom för åren mellan de allmänna jordbruksräkningarna de inträffade förändringarna i kreatursstammens storlek skulle kunna i sina huvuddrag följas. Även på denna punkt ansluter jag mig till ämbetsverkens förslag. Vid beräkning av kostnaderna för bearbetningen av materialet från ifrågavarande räkningar har vederbörlig hänsyn tagits jämväl till sistberörda uppgifter.

Beträffande jordbruksstatistiken i övrigt i de delar, varom nu är fråga, synas mig statistiska centralbyrån och lantbruksstyrelsen hava anfört fullgoda skäl för ett bibehållande i huvudsak av den nu tillämpade metoden med rapporter angående årsväxt och skörd, avgivna av praktiskt verksamma jordbrukare. Att helt eller delvis överflytta denna uppgift på hushållningssällskapens sekreterare och jordbrukskonsulenter torde icke vara lämpligt redan av det skälet, att det skulle alltför mycket inkräkta på dessa tjänstemäns tid. Däremot synes mig det framställda förslaget att låta ifrågavarande rapporter granskas av sällskapens sekreterare mycket lämpligt. Likaså finner jag de av ämbetsverken föreslagna förenklingarna och jämkningarna i årsväxtrapporterna och de definitiva skördeuppgifterna motiverade, varför jag på dessa punkter ansluter mig till deras förslag, till vilket det i fråga om närmare detaljer torde vara tillräckligt att hänvisa. Till denna fråga skall jag tillåta mig återkomma, sedan riksdagens beslut i ärendet angående de representativa räkningarna föreligger.

Under återopande av vad ovan anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna ovan angivna förslag rörande anordnande årligen av representativa jordbruksräkningar för inhämtande av statistiska uppgifter angående den odlade jordens användning samt kreatursantalet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sture Idar.